

UGSEAD

Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Research in Fine Arts Education

<http://ugsead.penpublishing.net>

PENACADEMIC

İllüstrasyonlarla ‘Küllü Fatma’ Masalının Bilinirliğinin Artırılması Enhancing the Knowledge of “Küllü Fatma” Tale via Illustrations

Sümevra TEMİZHAN

Millî Eğitim Bakanlığı

Belinay AVCI

Millî Eğitim Bakanlığı

Elif Su ÇOBAN

Millî Eğitim Bakanlığı

Geliş Tarihi: 14 Ekim 2022

Kabul Tarihi: 20 Aralık

Çevrimiçi Yayın Tarihi: 28 Aralık 2022

Anahtar kelimeler:

Küllü Fatma, masal, illüstrasyon, eylem araştırması

ÖZET

Bu çalışma bir eylem araştırmasıdır. Araştırma 2021-2022 öğretim yılında Ankara ilinde 92 ilkokul öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışma aynı zamanda bir akran öğretimi çalışmasıdır. Araştırma öncesinde anket aracılığıyla problem durumu olarak tespit edilen Küllü Fatma masalının az bilinirliği durumunun iyileştirme önerisi olarak bahsi geçen masalın akran öğretimiyle anlatımı yapılmıştır. Sonrasında ise masalın illüstrasyonlarla, ürünlerle öğrenciler tarafından çalışılmasının ardından illüstrasyon ve ürünlerin sergilenmesi süreçleriyle masalın bilinirliğinin artırılması çalışılmıştır. Veri toplama araçları anket, görsel mesajlar ve katılımcı gözlemci gözlem notlarıdır. Veri toplama araçlarının kapsam geçerliği araştırmacıların yanı sıra alan eğitiminde uzman bağımsız bir araştırmacı tarafından da kontrol edilerek geçerlik sağlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi, betimlemeler ve de basit istatistikten faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda Küllü Fatma masalının bilinirliğinin artırılmasında akran öğretimi ile masalın anlatımı sonrasında illüstrasyonlar, ürün çıkarma ve sergileme süreçleri sonrasında masalın bilinirliğinin artırıldığı bulunmuştur. Kültürel mirasımızın ve Millî değerlerimizin yaşatılmasında Anadolu’da az bilinen farklı Anadolu masallarının illüstrasyonlar yoluyla çalışılması ileriki araştırmalar için önerilmektedir. Ayrıca bu araştırmanın ayrıntılı betimlemesinin kendi sınıflarında masal ve sanatı harmanlamak isteyen öğretmenlere de rehber olacağı düşünülmüştür.

© UGSEAD All rights reserved

Received: 14 October 2022

Accepted: 20 Aralık 2022

Online Release: 28 Aralık 2022

Keywords:

Küllü Fatma, tale, illustration, action research

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Tales are so important for new generations for making them learn their own countries culture and also national values. Also, tales would help students speak their language much more fluently with advanced writing skills. Another issue for tales is if they are thought in classes via illustrations then the tales later memorizing success by students would be better too. Illustrations are detailed drawings that would give knowledge about tales. So, a multidisciplinary approach such as integrating tales with art via illustrations would make students to learn the tales much more meaningful. In literature there are studies that tell the tales via illustrations too.

The Purpose of The Study

The purpose of the current study is to make students learn Küllü Fatma Turkish Anatolian Tale via peer story telling of the tale, participant illustrations and an exhibition consisted of these illustrations. Turkish Anatolian Tellers as being expert teachers and academicians form universities helped the story telling process and also helped peer researchers to learn how to tell tales.

Method

The current study was action research. Action research is one of the qualitative designs. In action researches, the researchers first determined a problematic statement. Then the researchers would study for finding the most probable solution for the problem. After trying

the solution or solutions the researchers would adjudge their solution's success for solve the problem. If the solution was unsuccessful then the researchers would try another solution. In this research first the researches determined the problem statement of the research. The problem statement of the research was that the students studying at a school in Ankara province in in primary and secondary levels, had less knowledge about Küllü Fatma Anatolian tale. The solution for this problem was a step-by-step teaching approach. First peer education process was made. The peers told the Küllü Fatma Anatolian tale their friends. And then the participants were designed illustrations and products by using recycling materials reflecting the characteristics of Küllü Fatma Anatolian tale. The current study was conducted with 92 students educating in 3rd and 4th classes at a school in Ankara province in 2021 – 2022 educational year. The data collecting tools were questionnaires, illustrations and products made by students and also participant observer notes. Content analysis, basic statistics, and detailed descriptions were used for analysing the gathered data via data collection tools. Beside the researchers also an expert educator checked the whole data collecting tools content validity

Findings

The research' findings showed that before the application process only 8.5% of the students who participated in questionnaire had knowledge about Küllü Fatma Anatolian tale. It was the smallest percentage according to the other tales in questionnaire. So, the unknown of Küllü Fatma Anatolian tale was determined as problem statement. After the peer telling of the tale, the participants made illustrations and products were analyzed by content analysis. It was found that the whole students illustrated a characteristic from the tale. After the exhibition the re-utilized questionnaire results showed that 49.9% of the students who participated in questionnaire gained knowledge about Küllü Fatma Anatolian tale. The participant observer observing notes' descriptions showed that the whole students were so happy with such an art integrated tale telling teaching process.

Results

At the end of the research, it was found students learned Küllü Fatma Turkish Anatolian Tale via peer story telling of the tale, participant illustrations and an exhibition consisted of these illustrations. Because the tale knowledge percentage was enhanced from 8.5% to 49.9%, and also the whole participants were successful for designing illustrations and products from recycling materials reflecting the characteristics of the tale. So as the suggestion of the research other Turkish Anatolian tales could be studied via art for making students learn their national values and heritage. Also, this study would be an example for other teachers who would design a similar learning environment for their students.

© UGSEAD All rights reserved

Giriş

Masal her toplumda her kültürde kendine yer bulmuş bir edebi türdür. Masal, genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür (TDK, 2021). Masallar, insanlığın yaşayışlarının ortak tecrübelerinden süzölmüş ve ortak tecrübeler sonucu ortaya çıkmıştır. (Kantarcioglu, 1991, s. 17). Masallar insanlığın değerlerini nesilden nesile aktaran devam unsurudur. Toplumların temelinde yer alan kültürel bağ masal gibi edebi unsurların devamı ile kalıcılığını sağlar.

Teknolojinin gelişmesi ile dünya üzerinde evrenselleşme kendini göstermektedir. Olumlu ve olumsuz yanları olmakla birlikte yerel kültürü koruyarak evrensel değerlere ulaşan toplumlar kendisini geleceğe ilerletebilir. Çocuklarımız arasında teknoloji bağımlılığının sürekli bir hızla arttığı görülmektedir. Yerel, kültürel bağı sabit tutarak bu teknolojik gelişimleri olumluya çevirmek toplum açısından faydalı olabilir. Masal deyince çocuklarımızın aklına Rapunzel, Kırmızı Başlıklı Kız, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler gibi Türk kültürüne ait olmayan masallar gelmektedir. Bu durum aldıkları ürünlere, kıyafetlerine, kullandıkları okul çantalarına, suluklara, beslenme çantalarına yansımış şekildedir. Tercih ettikleri ürünlerde genelde bu masallara ait görseller yer almaktadır. Toplumunu genel olarak düşündüğümüzde kültürün devamı açısından bu ciddi bir toplumsal sorun olabilecek durumdadır. Bu sebepten Anadolu masallarının bilinirliğinin artırılması, tanıtılması, masal içerisindeki sembollerin bilinmesi, tanıtılması önemlidir. Mevcut araştırma bu açıdan

önemlidir.

Anadolu'da anlatılagelen masallardan biri de Küllü Fatma masalıdır. Küllü Fatma masalı batıdaki Sindrella masalı ile benzer öğeler taşımaktadır. Halkbilimciler tarafından tespit edilen diğer örnekler: Anadolu'da Nohut Oğlan'ın batıdaki eşleniği Parmak Çocuk, Nardaniye Hanım'ın batıdaki eşleniği Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Sabır Taşı'nın ise batıdaki eşleniği Rapunzel'dir. Ayrıca kültürel mirasımızın masalarda yaşaması ve belleklerde yer edinmesi için karşılaştırmalı masal incelemeleri önemlidir (Akkaya, 2019, s. 1669). Nardaniye Hanım'ın yerini Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Köroğlu'nun yerini Robin Hood, Kerem ile Aslı'nın yerini Romeo ve Juliet, Boz Atlı Hızır'ın yerini Noel Baba almıştır. Bu durum hem somut olmayan kültürel mirasın yok oluşu, hem de kültürel ifade çeşitliğinin kayboluşu olarak görülebilir. (Oğuz, 2009, s. 6).

Türkçe dili zengin bir alt yapıya sahiptir. Bu zenginliğini aldığı pek çok unsur vardır bunlardan bir tanesi de masallardır. Masallar dilin sade, halk dilinde, açık anlaşılır şekilde ifade edilmiş halleridir. Günümüzde dünyanın küçük bir köy haline gelmesi ve birden fazla dili bilen insan sayısının artmasıyla dillerde bir kavramın yerini karşılan farklı dillerdeki kelimelere yer verilmeye başlanmıştır. İnsanoğlu hareketlidir ve dilde bu hareketliliğe uyum sağlamaktadır. Dilin özünü unutmadan, unutturmadan bu zenginlik içerisinde masallar aracılığıyla gelişmesine katkı sağlanmalıdır. Masal dili halkın dilidir. O temiz, saf kelime ve tanımlama, betimleme içerikleri masalarda bulunabilmektedir. "Masal her şeyden önce, bir dil tadıdır, gündelik kullanım dilinden öte, yüzyılların içinden süzüle durula gelen bir dil tadıdır bu. Onun içindir ki, bir masalın tadına ancak, yazıldığı dilde varılabilir, tıpkı şiirler gibi." (Doğan'dan aktaran Yavuz, 2009, s. 163).

Öte yandan masalların okullarda öğretiminin yaygınlaştırılması, özellikle kültürel ve Milli değerlerin kazandırılmasında önemli bir yer tutacaktır. Masalların öğretiminde temel alınacak bir unsur da masalarda illüstrasyonların kullanımının ön plana çıkarılmasının gerekliliğidir. İllüstrasyonun kelime anlamı resimleme demektir (wikipedia.org). Masallar özgün ve etkili illüstrasyonlarla okullarda öğretim süreçlerinde öğretilirlerse öğrenci tarafından masalların öğrenilmesi ve akılda kalıcılığı da illüstrasyonlarla desteklenebilir. Nitekim ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde masalların illüstrasyonları ile ilgili çalışmaların önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür (Nielsen, 2013; Rackham & Menges, 2002; Sevgen-Abacı, Gezmen ve Bağlı, 2022).

Bütün bu bilgiler temelinde mevcut araştırmada problem durumu olarak tespit edilen bilinirliği az olan Küllü Fatma masalının illüstrasyonlar ve ürünler aracılığıyla eylem araştırması temelinde işlerliği olan uygulamalı bir çözümle bilinirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla Anadolu Masalları anlatıcısı iki öğretmenden ve Hacı Bayram Veli Üniversitesi akademisyenlerinden destek alınmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Eylem araştırması bir grup insanın bir problemi tanımlaması, problemi çözmek için bir şeyler yapması, çabalarının ne kadar başarılı olduğunu görmesi, eğer sonuçtan tatmin olmazlarsa yeniden denemesi kısaca, yaparak ve yaşayarak öğrenmesidir (O'Brien'dan aktaran Aksoy, 2003). Araştırmada var olan bir problem tespit edilip var olan problemin çözümüne dair bir iyileştirme çalışması yapılmıştır. Araştırmada tespit edilen problem durumu kendi kültürel mirasımız olan Küllü Fatma masalının öğrencilerimiz tarafından yeterince bilinmiyor olması durumudur. Küllü Fatma masalının masal anlatıcı öğretmenler ve akademisyenler tarafından araştırmada akran öğretimi yapacak öğrencilere anlatılması, akran öğretimi yapan öğrencilerin de masalı akranlarına anlatması ve katılımcı öğrencilerin Küllü Fatma masalını ve masalda geçen kavramları illüstre etmeleri yani resimlemeleri ve ürün haline dönüştürmeleri ile Küllü Fatma masalının tanıtılması süreci bir iyileştirme önerisi olarak çalışılmıştır.

Araştırmanın Katılımcıları

Nitel araştırmalarda evren ve örneklem yerine araştırmanın katılımcılarından bahsedilir. Nitel araştırmalarda sonuçlar araştırmanın yürütüldüğü kendi bağlamında yorumlanırken sadece benzer bağlamlar

için öneriler verilebilir. Nitel araştırmalarda bir genelleme yapılmayacağından evren de olmayacağından evren ve örneklem yerine araştırmancının katılımcılarından bahsetmek daha doğru olacaktır.

Araştırmanın katılımcıları 2021-2022 öğretim yılında Ankara ilinde bulunan bir okulda 3. ve 4. sınıf seviyesinde öğrenim gören 92 öğrenciden oluşmaktadır. Mevcut araştırma aynı zamanda bir akran öğretimi uygulamasıdır. Araştırmanın uygulama sürecinde 5. ve 6. sınıf seviyesinden iki öğrenci akran öğretimi yapmış, araştırmayı yürüten öğretmen de bütün sürece rehberlik etmiştir. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Veri toplama süreci dokuz gündür.

Verilerin Toplanması

Araştırma sürecinde öncelikli olarak konuyla ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiştir (Birleşmiş Milletler, 32. Genel Konferansı, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003; Boratav, 2007; Duymaz, 1998; Erbek, 2002; Nielsen, 2013; Rackham & Menges, 2002; Sakaoğlu, 2007; Sevgen-Abacı, Gezmen ve Bağlı, 2022; Tunç, 2008). Bu süreci takiben Anadolu masallarından ve batı kökenli masallardan isimler alınıp bir anket hazırlanmıştır. Ankete masal isimleri yazılmış ve "Bu masallardan hangilerini biliyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Uygulama sürecinin yapılacağı okulda öğrenim gören ilkökul ve ortaokul öğrencilerine bu anket iletilmiş ve gönüllülük esasına göre öğrencilerden ankete katılım sağlanmaları istenmiştir. Katılım sağlayan 189 öğrenciden en az frekans olan f:16'sı Küllü Fatma masalını bildiğini ifade ettiği için, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (f:173) bu masalı bilmedikleri için araştırmada bu masalın bilinmediği problem durumu olarak belirlenmiş, iyileştirme önerisi olarak da bu masalın tanıtımı ve illüstrasyon ve ürünlerle masal öğelerinin somutlaştırılması süreci çalışılmıştır.

Uygulama sürecine yani bir başka ifadeyle eylem araştırmasının iyileştirme önerisi sürecine Küllü Fatma masalının dinlenilmesi ve öğrenilmesi ile başlanmıştır. Yürütücü iki öğrenci Anadolu Masalları anlatıcısı olan iki öğretmenden masalın anlatım süreciyle ilgili ders almışlardır. Daha sonra uygulamanın yapıldığı okulda bir duyuru yapılarak masal saatlerinin düzenleneceği duyurulmuştur. Masal saatlerine katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Katılımcı öğrenci velilerinden ve okul idaresinden gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılardan uygulamaya gelirken evlerinde bulunan çeşitli atık malzemeleri beraberinde getirmeleri istenmiştir. Aynı zamanda okul idaresi, araştırmacı öğretmen ve akran öğretimi yapan iki öğrenci tarafından bol miktarda atık malzeme temin edilmiş ve uygulama sınıfında kullanıma bırakılmıştır. Katılımcı 92 öğrenciye on kişilik sekiz grup ve bir grupta da 12 kişi olacak şekilde uygun günlere randevu verilerek uygulama süreçleri yürütülmüştür. Uygulama sürecinde akran öğretimi yapan iki öğrenci katılımcılara araştırma hakkında bilgi verip daha sonra onlara Küllü Fatma masalını anlatmıştır. Katılımcılardan sınıfta bulunan atık malzemeler ile Küllü Fatma masalında yer alan kültürel öğelerden istedikleri bir tanesini illüstrasyon ya da ürün olarak yapmaları istenmiştir. Uygulama süreçlerinin dokuz gün sürdüğü farklı oturumlarla katılımcı her bir öğrenci bir ürün ortaya çıkarmıştır. Uygulamanın yürütüldüğü okulda illüstrasyonlar ve ürünler sergilenmiştir. Sergide akıllı tahtada Küllü Fatma masalı, Anadolu masalları anlatıcısından açılmış ve sergiyi gezen bütün öğrencilere dinletilmiştir. Sergi esnasında ve sonrasında sergiyi gezen öğrencilerle sohbet edilmiş ve katılımcı gözlemci gözlem notları da alınmıştır. Sergi bir hafta süreyle devam etmiştir. Sergi sonrası uygulamanın yapıldığı okuldaki sergiye katılan bütün ilkökul ve ortaokul öğrencilerine problem durumunun tespitinde kullanılan aynı anket tekrar gönderilmiştir. Ankete 401 öğrenci katılım sağlamıştır. Anket sonucunda katılımcıların verdikleri cevaplarla Küllü Fatma masalının bilinirliğinin de f:16 öğrenciden f:200 öğrenciye yükseldiği görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aracı anket, araştırmanın katılımcılarının ortaya koydukları illüstrasyonlar ve ürünler ve katılımcı gözlemci gözlem notlarıdır. Veri toplama araçlarının kapsam geçerliği araştırmacıların dışında alan eğitiminde uzman bir araştırmacı tarafından daha kontrol edilerek sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada katılımcıların ortaya koydukları Küllü Fatma masalı öğelerine dair illüstrasyonlar ve ürünler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Kodlama ve kategorileme yapılmış, daha sonra da frekans hesaplamalarına gidilmiştir. Bir başka veri toplama aracı olan anket basit istatistik ile çözümlenmiştir. Katılımcı gözlemci gözlem notlarının çözümlenmesinde de betimlemelere yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Ön Anket Bulguları

Araştırma öncesinde problem durumu tespit etmek amacıyla ilkökul ve ortaokul öğrencilerine gönderilen anket aracılığıyla elde edilen veriler basit istatistik ile çözümlenmiştir. Ön ankete katılımcı sayısı 189'dur. Yüzde hesaplaması toplam katılımcı sayısı olan 189'a göre yapılmıştır. Bir öğrencinin birden fazla cevap verme durumu söz konusudur. Bulgular Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'de frekans f, yüzde % ile gösterilmiştir.

Tablo 1

Ön Anket Bulguları

Öğrenciler Tarafından Bilinen Anadolu Masalları	f-%
Küllü Fatma	16-%8.5
Ayağına Diken Batan Serçe	33-%17.5
Çilli Tavuk ve Yavruları	36-%19.1
İmdi Dede	32-%16.9
İbiş ile Memiş	45-%23.8
Altın Balta	38-%20.1
Aslan ile Fare	167-%88.4
Karavezir	37-%19.6
Karakedi ve Üç Güzel Kız	22-%11.6
Tencerecik	27-%14.3

Tablo 1'de görüldüğü üzere Küllü Fatma masalını bilen öğrenci sayısı f:16 (%8.5), Ayağına Diken Batan Serçe masalını bilen öğrenci sayısı f:33 (%17.5), Çilli Tavuk ve Yavruları masalını bilen öğrenci sayısı f:36 (%19.1), İmdi Dede masalını bilen öğrenci sayısı 32 (%16.9), İbiş ile Memiş masalını bilen öğrenci sayısı f:45 (%23.8), Altın baba masalını bilen öğrenci sayısı f:38 (%20.1), Aslan ile Fare masalını bilen öğrenci sayısı f:167 (%88.4), Karavezir masalını bilen öğrenci sayısı f:37 (%19.6), Karakedi ve Üç Güzel Kız masalını bilen öğrenci sayısı f:22, (%11.6), Tencerecik masalını bilen öğrenci sayısı f:27 (%14.3) şeklindedir. Öğrenciler tarafından bilinirliği en az olan Küllü Fatma masalı (f:16, %8.5) araştırmanın problem durumu olarak tespit edilip, iyileştirme önerisi olarak bu masalın anlatım ve masalın öğelerinin illüstrasyon ve ürünlerle yansıtılması süreçleri ile masalın bilinirliğinin artırılması çalışılmıştır.

Öğrencilerin Ortaya Koydukları İllüstrasyon ve Ürünler

İllüstrasyonun kelime anlamı resimleme demektir (wikipedia.org). 3. ve 4. sınıf seviyesinden 92 öğrencinin akran öğretimi sonrasında masalın öğelerine dair yaptıkları illüstrasyonlar ve ürünlerin içerik analizi ile çözümlenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur. Tablo 2'de frekans f, yüzde % ile gösterilmiştir.

Bilgin'e (2006) göre görsel mesajlar üzerinden de içerik analizi yapmak mümkündür. Mevcut araştırmada da öğrencilerin illüstrasyonları ve ürünleri içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Tablo 2

Öğrenci İllüstrasyon ve Ürünlerinin Analizi

Kategoriler	Kodlar	f-%
	Küllü Fatma	23-%25
	Kuyu	10-%10.9

Küllü Fatma masalında geçen öğeler	Kuyunun içindeki hazine	10-%10.9
	Şehzade	7-%7.6
	Balo salonu	6-%6.5
	Şato	5-%5.4
	Süslenen Küllü Fatma	4-%4.3
	Kuşa dönen Küllü Fatma	4-%4.3
	Katır	3-%3.3
	Kuş	3-%3.3
	Külle oynayan Küllü Fatma	3-%3.3
	Dağlar	2-%2.2
	Küllü Fatma'nın annesi	2-%2.2
	Hayat suyu	2-%2.2
	At arabası	2-%2.2
	Küllü Fatma'nın evi	2-%2.2
	Küllü Fatma'nın elbisesi	2-%2.2
	Soba	1-%1.1
Ayakkabı	1-%1.1	
Toplam	92-%100	

Tablo 2'de görüldüğü üzere öğrencilerin illüstrasyon ve ürünlerindeki öğeler Küllü Fatma (f:23, %25), kuyu (f:10, %10.9), kuyu içindeki hazine (f:10, %10.9), Şehzade (f:7, %7.6), balo salonu (f:6, %6.5), şato (f:5, %5.4), süslenen Küllü Fatma (f:4, %4.3), kuşa dönen Küllü Fatma (f:4, %4.3), katır (f:3, %3.3), kuş (f:3, %3.3), külle oynayan Küllü Fatma (f:3, %3.3), dağlar (f:2, %2.2), Küllü Fatma'nın annesi (f:2, %2.2), hayat suyu (f:2, %2.2), at arabası (f:2, %2.2), Küllü Fatma'nın evi (f:2, %2.2), Küllü Fatma'nın elbisesi (f:2, %2.2), soba (f:1, %1.1), ayakkabı (f:1, %1.1) şeklindedir. Bu bulgular temelinde öğrencilerin illüstrasyon ve ürünlerinde Küllü Fatma masalının öğelerini başarıyla yansıttıkları söylenebilir. Bulguları desteklemek amacıyla illüstrasyon ve ürünlerden örnekler Ek-1'de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Son Anket Bulguları

Araştırma sonrasında tespit edilen problemi iyileştirme önerisi olarak süreçte Küllü Fatma masalının akran öğretimi ile öğretimi, ardından katılımcı öğrencilerin masal öğelerini illüstre etmeleri ve ürüne dönüştürmelerini takiben öğrenci illüstre ve ürünlerinin sergilenmesi ile daha geniş bir öğrenci kütlesini ulaşılması sonrasında uygulamanın yapıldığı öğretim kurumunun ilkökul ve ortaokul öğrencilerine yeniden gönderilen anket aracılığıyla elde edilen veriler basit istatistik ile çözümlenmiştir. Son ankete katılımcı sayısı 401'dir. Yüzde hesaplaması toplam katılımcı sayısı olan 401'e göre yapılmıştır. Bir öğrencinin birden fazla cevap verme durumu söz konusudur. Bulgular Tablo 3'te sunulmuştur. Tablo 3'te frekans f, yüzde % ile gösterilmiştir.

Tablo 3

Son Anket Bulguları

Öğrenciler Tarafından Bilinen Anadolu Masalları	f-%
Küllü Fatma	200-%49.9
Ayağına Diken Batan Serçe	56-%14
Çilli Tavuk ve Yavruları	53-%13.2
İmdi Dede	50-%12.5
İbiş ile Memiş	66-%16.5
Altın Balta	59-%14.7
Aslan ile Fare	190-%47.4
Karavezir	53-%13.2
Karakedi ve Üç Güzeli Kız	40-%10
Tencerecik	40-%10

Tablo 3'te görüldüğü üzere Küllü Fatma masalını bilen öğrenci sayısı f:200 (%49.9), Ayağına Diken Batan Serçe masalını bilen öğrenci sayısı f:56 (% 14), Çilli Tavuk ve Yavruları masalını bilen öğrenci sayısı f:53 (% 13.2), İmdi Dede masalını bilen öğrenci sayısı 50 (% 12.5), İbiş ile Memiş masalını bilen öğrenci sayısı f:66 (% 16.5), Altın baba masalını bilen öğrenci sayısı f:59 (% 14.7), Aslan ile Fare masalını bilen öğrenci sayısı f:190 (%47.4), Karavezir masalını bilen öğrenci sayısı f:53 (% 13.2), Karakedi ve Üç Güzel Kız masalını bilen öğrenci sayısı f:40, (% 10), Tencerecik masalını bilen öğrenci sayısı f:40 (% 10) şeklindedir. Öğrenciler tarafından bilinirliği en az olan Küllü Fatma masalının iyileştirme uygulaması sonrası bilinirliği katılımcı sayısı farklı olsa bile yüzde bazında hesaplandığında %8.5'tan %49.9'a yükselmiştir. Buradan eylem araştırması temelinde problem durumuna yapılan iyileştirme sürecinin işler olduğu bulunmuştur.

Katılımcı Gözlemci Gözlem Notları

Uygulama esnasındaki katılımcı gözlemci gözlem notlarının betimlemeleri şu şekildedir:

Öğrenciler masalı büyük bir dikkatle dinlemişler, süreci çok merak etmişlerdir. Ayrıca masal anlatıcısının hareketlerine de odaklandıkları gözlemlenmiştir.

Sindrella masalını biliyorken Küllü Fatma masalını bilmiyor olmaları katılımcı öğrencilerde şaşkınlık yarattığı gözlemlenmiştir.

Geri dönüşüm malzemesinden ürün tasarlarken "O çubuk ne işine yarayacak ki?" diyen öğrenci tasarladığı katırın bacak kısımlarında o çubuğu kullandığı gözlemlenmiştir. Ürün tasarımı esnasında öğrenciler yaratıcılıklarını kullanıp istedikleri malzemelerle masalda geçen istedikleri bir sembolü, motifi tasarlama öğrencilerin etkinliğe katılımında motivasyonlarını artırıcı olmuştur.

Masal anlatımının canlı yapılması heyecan ve merak duygularını artırmıştır. Öğrencilerin böyle canlı etkinliklere katılma istekli olduklarını ve yaş grubu olarak buna ihtiyaçlarının olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan ürünlerde ise tamamen Türk kültürüne ait ürünlerin olması öğrencilerde Milli duyguların oluşturulması ve onlara kültürel miras unsurlarının kazandırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Ortaya çıkan ürünlerin sergide benzer kodların yan yana konmasıyla birbirinden farklı 23 tane Küllü Fatma ürün görseli olması her öğrencinin özgün eser ortaya koyabildiğini göstermesi açısından önemlidir. Öğrencilerin kendi tasarladıkları ürünleri sergide görmeleri de "Benim ürünüm sergilendi." ifadeleriyle heyecan ve mutlulukla sergiyi gezdikleri gözlemlenmiştir.

Öğrencilere şans verildiğinde onlardan bilişsel ve sanatsal olarak çok daha fazlasının öğrenme çıktısı olarak alınabildiğinin kanıtı kendi kültürümüzden olan masalı verip onunla ilgili 92 adet ürün çıkmasıyla kanıtlanmıştır. İşte bu sebeplerden Türk masalları ve kültürel öğelerinin bilinirliğinin artması sağlanmalıdır.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırma Küllü Fatma masalının bilinirliğinin az olması problem durumundan yola çıkılarak iyileştirme önerisi olarak masalın akran öğretimi ile öğretilip masal öğelerinin illüstrasyonlarla çalışılıp ürünlere dönüştürülmesi ve akabinde sergi açılması ile daha çok öğrenciye ulaşılması sonucunda masalın bilinirliğinin artırıldığı yani iyileştirme sürecinin işlerliğinin olduğu bir eylem araştırmasıdır.

Uygulama sürecinde uygulamaya katılan her öğrenci bir illüstrasyon, ürün tasarlamıştır. Uygulama sonucunda 19 farklı koda 92 tane illüstrasyon, ürün elde edilmiştir. Uygulama sürecinde en çok çalışılan kod Küllü Fatma iken en az çalışılan kodlar soba ve ayakkabıdır. Masalın ana karakteri Küllü Fatma olduğu ve olaylar onun başından geçtiği için en çok Küllü Fatma kodunun çalışılmış olması beklenen sonuç kabul edilebilir. Ayrıca ayakkabı ve soba çok az geçtiği ve çok vurgulanmadığı için az yapılmış olabilir. Kodlamalar ile katılımcılar için masal içerisinde hangi unsurun daha dikkat çekici ve önemli geldiği görülebilir. Her öğrencinin masalda yer alan sembolleri ve masal motiflerini tasarlama Küllü Fatma masalını kavrayıp, öznel bir illüstrasyon, ürün ortaya koyacak kadar içselleştirdiklerini göstermektedir. Bu sonuç ise uygulamanın öznel özelliğini ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan illüstrasyon ve ürün tasarımlarında birbirinden farklı renklerin, malzemelerin kullanımı ve farklı sanatsal tekniklerle illüstrasyonun, ürünün oluşturulması, somut olmayan kültürel miraslarımızdan olan masallarımızın daha yakından tanınması ve ilgi uyandırması açısından önemlidir. İlkokul çağındaki katılımcı grubumuzda özellikle kültürümüzde yer alan masallarımıza karşı duyarlılıklarının ve farkındalıklarının arttığı katılımcı gözlemci gözlem notları temelinde gözlemlenmiştir.

Uygulama sürecinde geri dönüştürülebilir atık malzeme kullanılması da israfın olmaması ve geri dönüşüm kültürünün öğrencilere kazandırılması açısından önemli bir kazanımdır.

Öğrencilere ne verilirse çok daha fazlasının öğrenme süreci ürünü olarak ortaya çıktığının kanıtı kendi kültürümüzden olan masalı verip onunla ilgili 92 adet ürün çıkmasıyla kanıtlanmıştır. İşte bu sebepten benzer uygulamalarla Türk masalları ve kültürel öğelerinin bilinirliğinin artırılması sağlanmalıdır. Ön anket verilerinde Küllü Fatma masalını bilen öğrenci yüzdesi %8.5 iken, uygulama ve sergi sonrasında yapılan son anket uygulamasında Küllü Fatma masalını bilen öğrenci yüzdesi %49.9'a çıkmıştır. Ayrıca uygulama sonrasında ankete katılan öğrenci sayısında da artış görülmektedir. Bunda Küllü Fatma masalının öğrelerinin geri dönüşümsel illüstrasyon ve ürünlerle yapılan sergisinin de okul bazında etkili olduğu söylenebilir. Araştırma öncesinde tespit edilen problem durumunu iyileştirmeye yönelik uygulama sürecinin araştırma sonucunda başarılı olduğu görülmüştür. Tespit edilen problemin çözümü için yapılan uygulama sonucunda bilinirliğinin artırılması amaçlanan Küllü Fatma masalının başarıyla öğretildiği görülmüştür. Ayrıca bu süreçte alanyazın temelinde masalların tanınmasında illüstrasyonların etkililiğinden de faydalanılmıştır (Nielsen, 2013; Rackham & Menges, 2002; Sevgen-Abacı, Gezmen ve Bağlı, 2022).

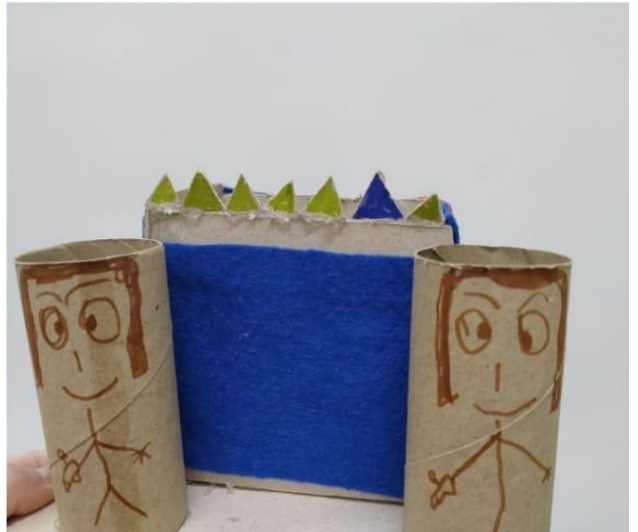
Masal bilinci erken çocukluktan itibaren her insana verilmelidir. Anadolu masallarından kaybolmaya yüz tutmuş olanlar derlenip yeniden basılmalı, baskıların öznel ve yeni illüstrasyonlarla tanıtımı yapılmalı, okullarda çeşitli öğretimsel uygulamalarla ve sanat aracılığıyla tanınırlığı artırılmalıdır. Öğrencilerin sanatsal yaratıcılıklarını da ortaya koydukları mevcut araştırmaya benzer çalışmaların artırılması ileriki araştırmalar için önerilebilir. Okullarda, belediyelerde, ailecek gelinebilecek yerlerde masal geceleri düzenlenmeli, bu etkinlikler sanatla da mutlaka bağdaştırılmalıdır. Kültürümüze ait sanatsal görsellerin olduğu çocuk ürünlerinin üretimi artırılmalı ve reklamlarının da daha iyi yapılması gerekmektedir. Küllü Fatma ile başlanılan mevcut çalışma diğer Anadolu masalları için ileriki çalışmalarda da örnek teşkil edebilir ya da benzer öğretimsel bağlamlarda öğretmenlere rehber amacıyla kullanılabilir şekilde çalışmanın önerisi sunulmuştur.

Ek 1 – Küllü Fatma Masalı Öğelerine Dair Öğrencilerin Yapılandırıkları İllüstrasyonlar ve Ürünler

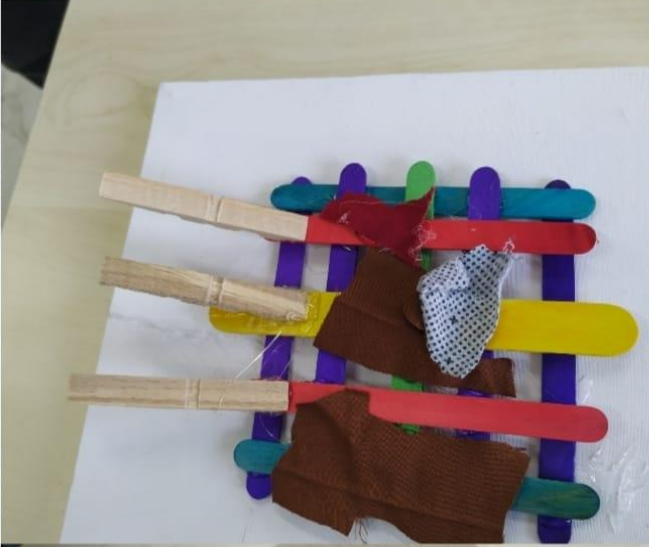

Kaynakça

- Akkaya, S. (2019). Bir masal karşılaştırması: Rapunzel ile Mahbub-ı Dilber. *Turkish Studies Language and Literature* 14(4), 1669-1686.
- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 36, 474-489.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Ankara: Siyasal.
- Birleşmiş Milletler, 32. Genel Konferansı, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (2003). Paris: Birleşmiş Milletler.
- Boratav, P. N. (2007). *Zaman aman içinde*. Ankara: İmge Yayınları
- Duymaz, A. (1998). Anadolu ve Balkan Türklerinin halk anlatmalarında mitolojik bir kuş: Zümrüdü Anka. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 91-97.
- Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten günümüze Anadolu motifleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İllüstrasyon. <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ll%C3%BCstrasyon> adresinden 15 Ekim 2022 tarihinde alınmıştır.
- Sakaoğlu, S. (2007). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde masalın yeri*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nielsen, K. (2013). Nielsen's fairy tale illustrations in full color. New York: Dover Publications.
- Oğuz, Ö. (2009) Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Milli Folklor Dergisi*, 21(82), 6-12.
- Rackham, A., & Menges, J. A. (2002). *Rackham's fairy tale illustrations*. New York: Dover Publications.
- Sevgen-Abacı, H., Gezmen, S. ve Bağlı, Z. B. (2022). Nardaniye Hanım'ı sanatsal uygulamalar temelinde artık tanıyoruz. *Uluslararası Güzeli Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 29-43.
- TDK (2021). Güncel Türkçe Sözlük. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden 14 Ekim 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Tunç, T. (2008). *Manisa masalları üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Yavuz, M. H. (2009). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.